

บทที่ 6

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การดำเนินโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากกรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชยด้วยป่าเสมียดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้านได้สรุปผลการศึกษาอภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.2 อภิปรายผล

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก กรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชย ด้วยป่าเสมียดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้กำหนดขึ้นจากหลักคิดของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสำคัญกับ การรักษาฐานทรัพยากรและความและความสมดุลของระบบนิเวศ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องสภาพปัญหาของพื้นที่ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ด้วยพื้นที่ตำบลบางกะไชยมีทั้งสิ้น 29.80 ตารางกิโลเมตรหรือ 18,625 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล พื้นดินจะเป็นที่ลุ่มหรือลุ่มดินทรายและป่าชายเลนน้ำเค็ม ในอดีตใช้เป็นพื้นที่นาข้าว ปัจจุบันเป็นนาุ้ง บ่อปลาเก่า มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี ได้กำหนดปรัชญาไว้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตและบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากลเพื่อการพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน โครงการวิจัยมีแนวคิดว่าการที่นโยบายคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจะเกิดผลในทางปฏิบัติได้นั้น นอกจากกฎหมายและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐบาลแล้วความร่วมมือจากชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่ง ดังนั้นประเด็นสำคัญของโครงการการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากกรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชยด้วยป่าเสม

คือ การทำอย่างไรที่จะให้ชุมชนตระหนักและเห็นความสำคัญของป่าชายเลนอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบของการลดลงของป่าชายเลนอ่าวบางกะไชย
2. เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการและการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากที่เหมาะสมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าแสมของอ่าวบางกะไชยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน
3. เพื่อศึกษาแนวทางเพิ่มศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะไชยและองค์การบริหารส่วนตำบลตะกาดแก้วกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. เพื่อศึกษาลักษณะการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยองค์กรชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน

3. โจทย์การวิจัย

การทำอย่างไรที่จะให้ชุมชนตระหนักและเห็นความสำคัญของป่าชายเลนอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

4. กระบวนการ PAR

1. สร้างความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนผ่านกระบวนการบูรณาการการเรียนรู้
2. สร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนของชาวบ้านและแกนนำชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูอ่าวบางกะไชย
3. สร้างกระบวนการให้ชาวบ้านเกิดแนวคิดการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน ตามหลักวิชาการภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโครงการฝึกอบรมความรู้และประโยชน์ของป่าชายเลนและปลูกป่าชายเลนเพื่อลดโลกร้อน ตำบลบางกะไชย อำเภอลำลูกเกด จังหวัดจันทบุรี
4. ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากผ่านกระบวนการเสวนากลุ่ม การทำเวทีชาวบ้าน การปลูกป่าชายเลนและการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องผลกระทบการลดลงของป่าชายเลนและปลูกป่าแสมเพื่อสร้างป่าชายเลนจำลองลดการกัดเซาะพังของตลิ่ง

5. ผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานโครงการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์และโจทย์การวิจัยได้ดังนี้

1. สาเหตุและผลกระทบการลดลงของป่าชายเลนอ่าวบางกะไชย พบว่า มีสาเหตุสำคัญ
2. ประการคือการกัดเซาะพังของตลิ่งกับการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ทำนาุ้ง บ่อปลา ทำให้ป่าชายเลนลดลง ผลกระทบที่สำคัญคือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากชาวประมงพื้นบ้านมาเป็นเจ้าของบ่อกุ้ง บ่อปลาหรือบางส่วนมาเป็นลูกจ้างรับจ้างทำงานรายวัน ขณะเดียวกันยังมีชาวบ้านบางส่วนยังยึดถือ อาชีพชาวประมงพื้นบ้านอยู่เป็นหลักและมีชาวบ้านบางส่วนเริ่มขยับขยายหันมาทำอาชีพบริการที่เกิด จากการแปรสภาพพื้นที่บางส่วนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ตากอากาศผลกระทบจากการลดลง ของป่าชายเลนยังส่งผลกระทบต่อสภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่ง เกิดการเปลี่ยนแปลงของ จำนวนกุ้ง หอย ปู ปลา ประกอบกับราคาน้ำมันที่สูงขึ้นทำให้ต้นทุนของอาชีพประมงชายฝั่งเพิ่มสูงขึ้น ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงหันมาสนใจที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพปัญหาโดยการรวมกลุ่มองค์กรชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูอ่าวบางกะไชย เมื่อคณะวิจัยติดต่อประสานงานขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยจึงได้รับการตอบรับด้วยความเต็มใจเพราะเขาเริ่มเห็นแล้วว่าเมื่อมี โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเข้ามาในพื้นที่ทำให้เขาสามารถเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการแก้ไขปัญหาในชุมชนของเขาเองได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่เผชิญกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น มองในแง่บวกก็จะสะท้อนกลับมาให้ชาวบ้านในพื้นที่อ่าวบางกะไชยมองเห็นถึงผลกระทบของการ ลดลงของป่าชายเลนบางกะไชยที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของพวกเขา ถ้าภาวะเศรษฐกิจดีขึ้นก็อาจจะ ทำให้เขาเห็นความสำคัญของการลดลงของป่าชายเลน

2. รูปแบบวิธีการและการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานรากที่เหมาะสมในการสร้าง กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าแสมของอ่าวบางกะไชยยึด หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน พบว่า การจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบมี ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งซึ่งในที่นี้ขอแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตการ ประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านและกลุ่มอาชีพที่สำคัญเช่น ทำนาุ้ง บ่อเลี้ยงปลา ลูกจ้าง 2) ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดต่อมา เช่น พิษสมุนไพร อาหาร ขนม จากป่าชายเลน 3) วิธีการอนุรักษ์ป่าชายเลนหรือการปลูกป่าชายเลนเทียมด้วยแนวความคิดของภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่ง คณะนักวิจัยพบว่า การที่จะรวบรวมข้อมูลได้อย่างเป็นระบบระเบียบแบบแผนไม่กระจัดกระจาย รวมอยู่ในที่เดียวกัน นำไปสู่แนวคิดในการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐาน รากต่อไปในอนาคต

3. แนวทางเพิ่มศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกะไชยและองค์การบริหารส่วนตำบลตะกาดเง้ากับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประจำปี 2554 - 2558 องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะไชยยังกล่าวถึงปัญหาด้านสภาพแวดล้อมของตำบลบางกะไชยน้อย โครงการวิจัยครั้งนี้ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการบรรจุสถานการณ์สภาพแวดล้อมของตำบลบางกะไชยในส่วนของปัญหาการกัดเซาะพังทลายของตลิ่งกับปัญหาการลดลงของป่าชายเลนซึ่งตรงจุดนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลควรทำประชาคมระดมความคิดเห็นของปัญหาและแนวทางการแก้ไขจากชาวบ้านให้มากที่สุด เพราะเมื่อขอความร่วมมือจากชาวบ้านให้มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกับโครงการกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ นี้ก็จะได้รับความร่วมมือด้วยดี ลดแรงต่อต้านลงและสลายกระแสแบ่งพรรคแบ่งพวก

4. ลักษณะการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยองค์กรชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน จากยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสำคัญกับการรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า องค์การชุมชนสามารถรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศนี้ได้โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน จากโครงการวิจัยพบว่าแนวคิดสำคัญที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนได้นั้นจะต้องให้ชาวบ้านเข้าไปทำมาหากินจับสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา หาทิซสมุนไพรหรือไม้ไผ่ใช้สอยในครัวเรือนได้ตามที่เขาเคยทำมาแต่ครั้งปู่ย่าตายาย ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเช่น เมื่อชาวบ้านเข้าไปหาปูแสมเพื่อนำไปขายหรือนำไปบริโภคควรจับอย่างพอสมควรไม่จับมากจนเกินไปและไม่จับปูแสมตัวเล็กตัวน้อยและไม่จับสัตว์ในช่วงฤดูวางไข่รวมถึงการจับปูแสมอย่างถูกวิธีที่จะไม่ไห้รากของต้นแสมขาดเพื่อให้สัตว์ได้มีการขยายพันธุ์และเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ป่าชายเลนให้อุดมสมบูรณ์ ซึ่งคณะวิจัยมองเห็นว่าถ้ามีการขีดเส้นแบ่งแยกระหว่างป่าชายเลนอนุรักษ์กับชาวบ้านที่เข้าไปทำมาหากินในลักษณะหาเข้ากินค่า จะทำให้เกิดการแปลกแยกระหว่างป่าชายเลนกับชาวบ้านชุมชนชาวบ้านชุมชนกับป่าชายเลนควรจะมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกิดความหวงแหนในทรัพยากรป่าชายเลนของตนและทำให้เกิดการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยชุมชนได้อย่างแท้จริง

5. จากโจทย์การวิจัยที่ว่า การทำอย่างไรที่จะให้ชุมชนตระหนักและเห็นความสำคัญของป่าชายเลนอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน พบว่าชาวบ้านและชุมชนจะต้องตระหนัก

และเล็งเห็นความสำคัญของป่าชายเลนด้วยตนเองเมื่อชาวบ้านและชุมชนตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาการลดลงของป่าชายเลนแล้ว การทำกิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนผ่านการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโครงการวิจัยจะสามารถทำได้เมื่อป่าชายเลนและทรัพยากรธรรมชาติได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แล้วก็จะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

6. กระบวนการ PAR คณะวิจัยได้ดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านแกนนำชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชย ชาวบ้านและนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีโดยการสร้างเวทีชาวบ้านและจัดกิจกรรมผ่านการบูรณาการการเรียนการสอนกับรายวิชาต่าง ๆ ของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีในกระบวนการนี้ทำให้เกิดทัศนคติอันดีทั้งจากชาวบ้านและนักศึกษาวงบ้านได้เห็นนักศึกษาซึ่งเป็นลูกหลานของพวกเขาเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ขณะที่นักศึกษาได้ประสบการณ์จากการเรียนรู้นอกห้องเรียนรับทราบสถานการณ์ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงและสามารถเรียนรู้การทำงานกับชาวบ้านและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้โครงการวิจัยได้สร้างกระบวนการให้ชาวบ้านเกิดแนวความคิด ความรู้การใช้ประโยชน์ป่าชายเลนผ่านโครงการฝึกอบรมความรู้และประโยชน์ของป่าชายเลนและปลูกป่าชายเลนเพื่อลดโลกร้อน ตำบลบางกะไชย อำเภอกาญหะสิงห์ จังหวัดจันทบุรี วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2554 โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชยด้วยการปลูกแสมและเก็บขยะ ตำบลบางกะไชย อำเภอกาญหะสิงห์ จังหวัดจันทบุรี วันที่ 25 มิถุนายน 2554 โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชยด้วยการปลูกแสม ตำบลบางกะไชย อำเภอกาญหะสิงห์ จังหวัดจันทบุรี วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2555 ณ บริเวณพื้นที่ชายฝั่ง ตำบลบางกะไชย อำเภอกาญหะสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลตอบรับจากการจัดเวทีและทำกิจกรรมทำให้ชาวบ้านสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของป่าชายเลนมากขึ้น

7. การประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก กรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชย ด้วยป่าแสมยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน ผลสัมฤทธิ์ของโครงการปลูกป่าทดแทนสาธิตของโครงการวิจัยอัตราการรอดของต้นกล้าแสมประมาณร้อยละ 10 ผลกระทบของโครงการวิจัยเกิดผลในทางบวกในส่วนของชาวบ้านชุมชนต่อการสร้างจิตสำนึกการตระหนักถึงความสำคัญของความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนอ่าวบางกะไชย แนวโน้มในอนาคตคาดว่าป่าชายเลนอ่าวบางกะไชยจะขยายเนื้อที่และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของครัวเรือนโดยเมื่อป่าชายเลนมีความอุดมมากขึ้นส่งผลให้ทรัพยากรชายฝั่งมี

ปริมาณมากขึ้น กุ้ง หอย ปู ปลา มีจำนวนมากขึ้นในตำบลบางกะไชยและตำบลตะกาดเจ้า (พื้นที่โค้งอ่าวเดียวกัน) ดีขึ้น

6.2 อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาวิจัยโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก กรณีศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชย ด้วยป่าเสมยิตหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน จากการศึกษาได้ข้อค้นพบดังต่อไปนี้

1. ข้อค้นพบเรื่อง ชาวบ้านชุมชนกับป่าชายเลนสามารถอยู่ร่วมกันได้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านได้อาศัยป่าชายเลนเป็นที่หาอาหาร สมุนไพร รวมถึงสินค้าออกไปจำหน่ายแลกเปลี่ยนกับสินค้าต่างชุมชน ขณะเดียวกันการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้สำเร็จ ป่าชายเลนก็ต้องอาศัยชาวบ้านในการดูแลรักษาให้ป่าชายเลนคงสภาพความอุดมสมบูรณ์มิให้ธุรกิจท่องเที่ยวมาทำลายความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน ซึ่งคณะวิจัยเห็นว่าแนวทางนี้สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า การปรับวิถีชีวิตการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนตามหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของแกนนำชาวบ้านที่เสนอให้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันโดยใช้ป่าชายเลนเป็นแหล่งที่หาอาหารเพื่อยังชีพและเป็นรายได้หลักและรายได้เสริมแต่ต้องอยู่ภายใต้กติกาความพอประมาณทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำมีกินมีใช้ตลอดไป

2. ข้อค้นพบเรื่อง การจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบจากการวิจัยพบว่าชาวบ้านและผู้นำชุมชนเริ่มเห็นความสำคัญของการจัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบ เนื่องจากในชุมชนมีข้อมูลต่าง ๆ เป็นจำนวนมากทางคณะผู้วิจัยจึงพยายามจำแนกได้ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ หนึ่งกลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านและกลุ่มอาชีพที่สำคัญ เช่น ทำนา กุ้ง บ่อเลี้ยงปลา สองกลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดต่อมา เช่น พืชสมุนไพร อาหาร ขนม จากป่าชายเลนและสามกลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์ป่าชายเลนหรือการปลูกป่าชายเลนเทียม ด้วยแนวความคิดของภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับการเสนอของ นันทวัฒน์ บรมนันท์ และแก้วคำ ไกรสรพงษ์ (2544) ได้เสนอบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไว้ว่าธรรมชาติของปัญหาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมฐานความคิดในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบเดิมซึ่งมีรูปแบบที่รัฐเป็นศูนย์กลางบริหารจัดการโดยเป็นเอกภาพมาเป็นการเน้นการกระจายอำนาจบริหารจัดการด้วยความยั่งยืนและการมอบอำนาจการตัดสินใจไปยังระดับที่เหมาะสมที่สุดซึ่งเป็นการให้ความสำคัญต่อบทบาทของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ซึ่ง

ท้องถิ่นสามารถใช้เป็นฐานสนับสนุนความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการหรือกิจการที่มีผลกระทบต่อท้องถิ่น

3. ข้อค้นพบเรื่อง การพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยโดยการเพิ่มศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านมุ่งเน้นให้ชาวบ้านสนใจตื่นตัวด้วยตนเอง และบอกปากต่อปากให้ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งสอดคล้องกับนันทวัฒน์ บรมนันท์และแก้วคำ ไกรสรพงษ์ (2544) ที่กล่าวไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทที่ต้องส่งเสริมกระบวนการที่เป็นประชาธิปไตย การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแนวความคิดเกี่ยวพันกับแรงผลักดันที่จะส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นหน่วยบริการซึ่งวัดที่ผลผลิตหรือหน่วยส่งเสริมการบริหารจัดการที่เป็นประชาธิปไตยซึ่งดูจากกระบวนการในการดำเนินการจะเป็นส่วนสำคัญที่กำหนดภารกิจอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมขององค์กรประชาชนและประชาชนว่าจะกว้างขวางครอบคลุมและมีพัฒนาการไปในทิศทางใด

4. ข้อค้นพบเรื่อง การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นคณะผู้วิจัยเสนอให้มีการตั้งประชาชนและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล 3 ปีและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเด็นปัญหาสำคัญประเด็นสถานการณ์ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมซึ่งในเขตพื้นที่ตำบลบางกะไชยและตำบลตะกาดเจ้าซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งอยู่รอบอ่าวบางกะไชยมีปัญหาสำคัญสองเรื่องคือพื้นที่ชายฝั่งลดลงเนื่องจากการกัดเซาะพังของตลิ่งและพื้นที่ป่าชายเลนลดลงเนื่องจากการทำนาเกลือ ทำบ่อกุ้ง บ่อปลา ซึ่งสอดคล้องกับการเสนอของ นันทวัฒน์ บรมนันท์และแก้วคำ ไกรสรพงษ์ (2544) ที่เสนอว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมียุทธศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการแปลความหมายมาเป็นความรับผิดชอบในการบริการและการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั่นคือการกำหนดยุทธศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมความมุ่งหมายของยุทธศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือการกำหนดลำดับความสำคัญสำหรับการดำเนินการที่อยู่บนฐานทางความเห็นของท้องถิ่นว่าอะไรคือสิ่งสำคัญและควรได้รับความสนใจและควรเป็นความเห็นจากองค์กรชุมชนและประชาชน

5. ข้อค้นพบเรื่อง ป่าชายเลนหรือป่าแสมคือเทคโนโลยีที่ธรรมชาติสร้างสรรค์มาให้อย่างวิเศษเป็นกำแพงกันการกัดเซาะริมตลิ่ง เป็นแหล่งอาหารเป็นที่พักอาศัยตัวอ่อนของสัตว์น้ำริมฝั่งเช่น กุ้ง หอย ปู ปลาซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับแกนนำชาวบ้านที่เสนอให้ป่าชายเลนควรเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวบ้านโดยการหากุ้ง หอย ปู ปลา มีการหาหอยนางรมเป็นรายได้เสริมโดยหอยนางรมมาจับที่รากของโกงกางเป็นที่อยู่อาศัยซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นพรัตน์ บำรุงรักษ์ (2535) ได้สรุปประโยชน์ของป่าชายเลนไว้ดังนี้ ป่าชายเลนเป็นฉากรักษาภัย

ธรรมชาติเพื่อป้องกันลมพายุรุมสุมต่อการพังทลายของดินที่อยู่บริเวณชายฝั่งทะเลป่าชายเลนช่วยป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษรากของต้นไม้ในป่าชายเลนที่งอกออกมาเหนือพื้นดินจะทำหน้าที่คล้ายตะแกรงธรรมชาติคอยกั้นกรองสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ที่มากับกระแสน้ำทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองและชายฝั่งทะเลสะอาดขึ้นป่าชายเลนช่วยทำให้พื้นดินบริเวณชายฝั่งทะเลงอกขยายออกไปในทะเลรากของต้นไม้ในป่าชายเลนนอกจากจะช่วยป้องกันสิ่งแวดล้อมเป็นพิษแล้วยังช่วยทำให้ตะกอนแขวนลอยมากับน้ำทับถมกันเกิดเป็นแผ่นดินงอกใหม่เมื่อระยะเวลาผ่านไปก็จะขยายออกไปในทะเลเกิดเป็นหาดเลนอันเหมาะแก่การเกิดของพันธุ์ไม้ป่าชายเลน

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีกระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน องค์กรชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยมุ่งเน้นในประเด็นปัญหาสภาพแวดล้อมการลดลงของทรัพยากรชายฝั่งซึ่งโดยสภาพภูมิประเทศของตำบล บางกะไชยและตำบลตะกาดเจ้า คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองเพื่อที่จะได้กำหนดลำดับความสำคัญของการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นว่าอะไรคือสิ่งสำคัญและควรได้รับความสนใจและได้รับความเห็นจากชาวบ้านและองค์กรชุมชน
2. ควรส่งเสริมการดำรงชีวิตด้วยหลักศีลห้าซึ่งจะทำให้เกิดสภาพเป็นอยู่ที่ร่มเย็น เป็นสุขจิตใจสงบเกิดศีลสมาธิปัญญาสามารถเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์และทำประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นได้โดยเฉพาะในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ป่าชายเลน
3. ควรส่งเสริมแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับป่าชายเลนของชุมชนเป็นการเข้าไปทำมาหากินในป่าชายเลนแบบพอเพียงส่วนชาวบ้านสามารถเป็นผู้ดูแลรักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนไว้ให้ลูกหลานได้ใช้ประโยชน์ต่อไป
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทเป็นแกนนำในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าที่จะรอให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาชี้แนะเพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นคนในพื้นที่ที่จะทราบถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขได้ชัดเจน
5. ควรมีการศึกษาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันเพื่อนำแนวทางที่ได้มาปรับใช้ให้เหมาะสมทั้งกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรชุมชนและภาคประชาชน

6.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลจะต้องปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติให้เกิดขึ้นจริง

2. รัฐบาลจะต้องส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยในระดับชาวบ้านหรือในระดับรากหญ้า โดยเฉพาะประเด็นอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ รัฐบาลควรส่งเสริมการเคลื่อนไหวของพลังมวลชนที่จะผลักดันการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลนไม่ให้อำนาจมืดมาบั่นทอนทำลาย

3. รัฐบาลควรผลักดันยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับพลังมวลชนในการนำนโยบายยุทธศาสตร์ไปปฏิบัตินอกเหนือจากการปฏิบัติหน้าที่ของทางราชการการรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นจริงกับภาคประชาชน

4. รัฐบาลควรส่งเสริมการจัดการความรู้ (Knowledge Management) อย่างเป็นระบบเพื่อการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาเป็นระบบ (Knowledge Management) เพื่อให้สามารถนำความรู้นั้นออกมาใช้พัฒนาตนเองชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

5. รัฐบาลควรเพิ่มบุคลากรและงบประมาณทางด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มากขึ้นตามสภาพปัญหาที่นับวันจะรุนแรงขึ้น

6.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มพื้นที่การวิจัยที่มีสภาพปัญหาใกล้เคียงกันโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดจันทบุรี ระยองและตราด

2. ควรศึกษาเพิ่มเติมประเด็นคุณภาพชีวิตในเชิงการวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ที่มีลักษณะปัญหาความลดลงของป่าชายเลนจังหวัดจันทบุรี ระยองและตราด